

lichten. Meer
ok niet. Het
is te zeggen
is de zeker-
te schrijven
er ieder, die
mber is het
n ontmoette.
genade is om
daarna ver-
en trouwens
voor heel je
tudeeren, en
em te mogen
vergund was.
legging van
groeide en in
chbaar werd
te pas recht

at vanmorgen
ruik van het
an „die uit-
enswaardige
der Nieuw-
feld zijn zij
ge van alle
anders dan
schatten van

ig is, dan is
het is ge-
te geven van
r bij hem de
alles van; en
e Verklaring

onder eenige
1. Hier is de
aan den in-
van stijl bij
gegrepen, dat
wkeurig, eer-
ok zoo lang-
zijn accura-
thetste stijl-
in aandacht;
rd, de plaats
gewogen, alle
le varianten
maakte zijn
e citaten ter-
uize bepaling
zijn belezene-
zijn gelukkig
rouw, ook al
geduldig, dat
naar mogelijk
lezelde serie,
paarden. Het
overwogen en

daarmee ge-
niet verstaan-
le combinatie
icum op het
innen te noe-
meen hadden.
egt juist, wat
s het beheer-
oren, in den
afgezon-
Almanak van
r den Nieuw-
geweest. Ge-
onderwerp,
ezig met dog-
professorabel
tal dier men-
anders gezien
n enkele aan-
der voor het
bereikt hem
en boek over
dgt hij Linde-

in heel den
een man van
ezat een vrij-
het veld der
thische eigen-
zijn aanleg en
toch duidelijk
rhindert hem
aatst toe zijn
od voert hem
t, d.w.z. van
r ift! En
de soevereine

1920 voor de
ken uitermate
et direct noch
r vorige eeuw
hunne gedaan

Testament, by

voor de vernieuwing der dogmatiek. En niemand kan of wil hun verdiensten loochenen. Toch was hun arbeid m.i. slechts een begin, dat wachtte op naderen uitbouw en ook op critische toetsing. Een schaduwzijde was al dadelijk, dat in die jaren van dogmaticaale hoogconjunctuur de Schriftstudie heel ernstig achterop was geraakt. En dogmatica kwam de stilstand. Kuiper's arbeid en aandacht verlegden zich al meer naar het terrein der poëzie. Bavinek, die hem opvolgde, heeft in Amsterdam aan de dogmatiek vrijwel niets meer gedaan; psychologische en paedagogische kwesties hielden hem in sterke mate bezig. Hönig zag zijn taak in het tot stand brengen van een synthese tusschen Kuiper en Bavinek, en heeft daarin ongetwijfeld 'n groot stuk vredeswerk verricht, dat voor de ontwikkeling van het kerkelijk leven onloochenbaar beteekenis had. Toch geloof ik niet, dat hij de dogmatiek verder heeft gebracht; en al spoedig na 1920 namen zijn krachten af. Bavinek wordt straks opgevolgd door Hepp.

In die heele situatie zaten voor de kerk toch groote gevaren. De studie der Schrift zelf verwaarloosd, de dogmatische bezinning tot stilstand gekomen: in zulke omstandigheden krijgt het epigonisme de groote kans. Groote figuren, die de zaak op gang hadden kunnen brengen waren er in die jaren niet. Men ging op in wat door anderen gezegd was, beet zich vast in systeemjes en constructies en onderscheidingen, vereenzelvigde — onbewust mischien — dogmatiek al meer met dogma, en een bepaald schema met het geloof dat den heiligen is overgeleverd. Het gevaar der scholastiek met boven- en onschriftuurlijke bindingen was toen ontzaglijk groot; de heele situatie bracht het eenvoudig met zich mee.

Er waren in die jaren velen, die met de traditioneele dogmatiek geen raad meer wisten. Ze konden daar niet mee werken in de gemeente. En het naoorlogsche leven bracht ook toen een groote geestelijke ontwrichting; de tragiek was dat ze vastgelopen met de dogmatiek, die geen antwoord bood voor de vragen van dien tijd, de kracht niet hadden om van de dogmatiek terug te vallen op de Schrift, en dat er niemand was die ze leiding gaf op dien weg terug. Zoo ontwikkelde zich een strooming, die, innerlijk vervreemd van de dogmatiek doch daarnaast ook zonder voldoende houvast aan het Woord, den uitweg zocht in de richting der psychologie. Men spreekt hier wel van dogmatisch-indifferentisme, een naam die me onjuist schijnt. Ze waren niet indifferent, doch de dogmatiek liet hen in den steek, en ze lieten zich toen ook vervreemden van het dogma zelf; de confessioneele trouw kwam in gevaar, en ze strandden eenvoudig in de problemen, omdat ze geen kans zagen die te benaderen vanuit de Schrift. Hier ligt m.i. de achtergrond van de crisis in 1928.

De situatie was dus hoogst ernstig: syncretisme enerzijds, scholasticisme aan den anderen kant. De kerken stonden onbewust voor een impasse. En de gevaren konden alleen worden bezworen, wanneer de Schrift zelf weer heerschappij verkreeg.

Het is in deze jaren geweest, dat de Vader der geesten en de Heer der kerk Greijdanus van den tot dusver gevolgden studieweg afvoerden, en hem afzonderden tot de beoefening der wetenschap van het Nieuwe Testament. Hij bezat alle denkbare wetenschappelijke kwaliteiten: scherpzinnigheid, strenge logica, groote belezendheid, discretie om de vele meeningen te toetsen, confessioneele trouw die hem alle geesten deed beproeven, bezonnenheid, grondigheid, nuchterheid, voorzichtigheid. En daarbij kwam de unieke kennis van heel de theologie. Dogmatiek vanzelfsprekend; maar kerkgeschiedenis en kerkrecht niet minder. Hij wist wat er te koop was op 't terrein der Ambtelijke vakken. En zijn kennis van het O. T. heeft me vooral de laatste jaren vaak verstand doen staan. Hij las zijn hebreuwschen bijbel zonder grammatica of woordenboek noodig te hebben. En toen ik in de eerste weken van mijn werk in Kampen voor de groote moeilijkheid zat om aan de noodige literatuur te komen, omdat het buitenland vrijwel niets leverde nog, ben ik eens aan Prof. Greijdanus om raad gaan vragen. Vooral met het onderdeel der Canoniek zat ik verlegen. Greijdanus zei: „ik zal eens zien of ik wat voor je heb”. Hij verdween in een zijkamertje en kwam even later terug met minstens twintig boeken; ook het laatste werk dat voor den oorlog verschenen was, was daarbij. En toen ik thuis kwam, bemerkte ik aan allerlei notities, dat Greijdanus ze grondig had bestudeerd.

Dat God dezen man, zoo uitermate begaafd én toegerust, verloor tot zijn instrument op den Nieuwtestamentischen leerstoel, was een genade. Deze man zou door zijn genade er wat van maken, en hij zou nergens dwaze of onvoorzichtige dingen beweren. Hij werd specialist voor het N.T., doch hij was meteen ook specialist op de andere terreinen. Hij wist bij elken tekst en elke kwestie welke dogmaticale aspecten aan het punt verbonden waren; wist ook precies de rol, die de kwestie in de kerkgeschiedenis had gespeeld; zag ook altijd het verband met het O. T. Het was altijd Nieuwtestamentisch, doch nimmer geïsoleerd.

Als ik dit schrijf, bedoel ik heusch niet de verdiensten van andere exegeten uit die jaren te kleineren. Daar was gelukkig een opbloei van Schriftstudie in onzen kring, getuige slechts de Korte Verklaring en de serie-Bottenburg. Maar toch had het werk van Greijdanus temidden van dat van zijn vakgenooten een heel aparte plaats. De kwantiteit van zijn werken is even groot als die van zijn meest productieven collega. In kwaliteit laat hij al de anderen achter zich. 'k Heb

Uit de geschiedenis van het geslacht Greijdanus

(Bij het heengaan van Prof. Dr. S. Greijdanus)

Er is bij ons volk een groot gemis aan kennis van de geschiedenis onzer groote mannen. Van Hendrik de Cock b.v. vindt men in den regel vermeld dat hij een zoon was van een boeren-burgemeester, terwijl hij in werkelijkheid stamde uit „een der aanzienlijkste Groningsche families”, naar reeds in de Boekzaal van ongev. 1750 wordt opgemerkt. Over Groen van Prinsterer, die voortkwam uit een aanzienlijke predikantenfamilie en verwant was aan voornamen koopmansgeslachten, vindt men naast de (aan alle historisch onderzoek gespeende) opmerking dat hij was „van nederige afkomst”, het eveneens onjuiste gegeven dat hij behoorde, wat zijn voorzaten betreft, tot de beste patricische families van het land. Ik laat het voorloopig bij deze twee en stel me voor, nu en dan over „onze voormannen” een tip van de historie van hun voor- geslacht op te lichten.

Van prof. Greijdanus is nog het meest onder ons volk verspreid, dat hij vóór zijn studie aan de universiteit begon, een ambacht leerde, terwijl men bijna niet weet, dat toen deze 20-jarige jongeman zijn gymnasiale opleiding kon gaan genieten, hij na 4 jaar reeds klaar was voor het Staatsexamen A en daarna met den hoogsten lof zijn verdere academische „proeven van bekwaamheid” aflegde; maar dat hij zijn naam ontleende aan een bekend professor der Franeker Hoogeschool, is vrijwel onbekend gebleven.

Een enkele notitie bij het open graf van dezen geleerde over zijn voorgeslacht moge in het blad waarin hij zooveel prachtige voorlichting gaf, een plaats vinden.

Het geslacht Greijdanus, zoo deelt een lid dier familie, Ir M. R. Idema Greidanus, mee in een vaktijdschrift voor familiegeschiedenis (De Ned. Leeuw, jrg. 1930), is een door en door Protestantisch, Friesch geslacht, afkomstig van Franeker en dateerende uit het begin van 1600.

Daar woonde aan een straat die DE GREYDE heette, een gortmolenaar (in de eenvoudige taal dier dagen „gortmaecker” genoemd) die Tyaerd heette naar zijn grootvader van moederszijde en wiens vader Jan Buwes (dus een zoon van een zeker Buwe) was. Greyde is het Friesche woord voor grasland, dat nog heden ten dage voorkomt in de benamingen: „greidland, greidplaatsen” terwijl ook het woord „greidboer” in Friesland niet geheel onbekend is.

De gortmolenaar heeft goed geboerd en had er oog voor, dat zijn jongen, die in 1630 of 1631 geboren werd, zich ontwikkelde, waartoe in Franeker alle gelegenheid bestond. Hij werd in 1647 student in de letteren en in de filosofie aan de Franeker Hoogeschool en promoveerde 7 jaren later niet alleen in de wijsbegeerte, maar tevens, let wel, in de geneeskunde, na verdediging van een disputatie over de ingewandswormen. Reeds 6 jaar later werd hij professor aan de hoogeschool van zijn vaderstad; hij was in 1664 rector magnificus der school, vond tijd om ook nog de geneeskundige practijk uit te oefenen, schreef tamelijk veel, o.a. voltooidde hij een vermeerderde uitgave van een Grieksche Woordenboek van een zijner collega's, en stierf reeds op 38-jarigen leeftijd, in 1668.

Hij was het, die zich het eerst noemde naar den naam

dat hij de voorbereiding voor de preek onophoudelijk kunnen constateeren: Greijdanus liep nimmer over een kwestie heen. Hij kon niet oppervlakkig en slordig werken. Maar de hoofdzak ligt m.i. toch nog ergens anders: Greijdanus' exegese ontketende een nieuwen geest. De vragen, die tot dusver slechts dogmaticaal gezien en geformuleerd waren, leerde hij ons schriftuurlijk aan te pakken. Dit beteekende vele malen doorbreking van traditioneele probleemstellingen, en loslating van soluties, die door de Ouden waren gegeven. Maar het was alleen vanwege den terugkeer naar de Schrift.

In m'n studententijd heeft dit laatste me het meest gegrepen. Als ik de dogmatieken las, dan vond ik het allemaal erg knap, al begreep ik niet alles; maar het liet me innerlijk onbevredigd. Hoe moest je daarmee nu straks den preekstoel beklimmen? Maar Greijdanus liet het Wóórd spreken, en je had uitzicht. O ja, ik heb ook wel eens gezucht onder het tempo waarmee hij dicteerde, en de vele citaten in vele talen. Hij boeide geen oogenblik door gehaar of dictie. Ik geloof: hij trad zelf op den achtergrond, en wist zich alleen dienaar van het Woord, dat hij te verklaren kreeg. Maar als je het dan thuis eens nalas, dan zei je elken keer weer: dit brengt me verder.

En in de pastorie begreep ik het elke week beter; zijn methode was op het eerste gezicht omslachtig, omzichtig, tijdroovend. Maar je leerde preeken. Als ik in dien eersten tijd eens met oudere collega's sprak, was het bijna overal hetzelfde: aan bestudeering van den grondtekst kwam bijna niemand toe, goede commentaren hadden de meesten niet, maar wel planken vol stichtelijke lectuur, meditatiebundels, jaargangen Oude Paden, preekenseries. En zoo vulden ze hun preek veelal, en ze dienden hun gemeente trouw, maar ze hadden niet het voorrecht gehad aan de voeten van een groot exegeet te zitten, die de discipelen leerde zelf

der straat waarin hij werd geboren, maar dan (volgens het gebruik dier dagen) gelatiniseerd, zoodat Jan Tyaerdus Greyde (en niet Greijde, want de ij bestaat in het Friesch niet) bekend werd als JOHANNES THEO-TARDI GREYDANUS.

Drie zonen overleefden den geleerden Vader: TJARDUS, die predikant werd der Gereformeerde kerk van Aechum en daar stierf; SIXTUS, die het bracht tot conrector der Latijnsche Scholen te Franeker en PETRUS, die te Rijperkerk in de Gereformeerde Kerk het Woord mocht bedienen.

Het waren knappe „jongens”. De Tjardus b.v. zag kans op een oratie van een der Franeker hoogleraren Witsius, een Hebreuwsch gedicht te maken; bekend is voorts van hem, dat hij een tweetal „leerredenen” uitgaf bij gelegenheid dat „het huis van een zedeloos man verbrande”, onder den titel: De brandklok tot Hitzum (Achlum vormde met Hitzum een kerkelijke gemeente) geklipt.

Onze prof. Greijdanus stamt af van den derden zoon, den Rijperkerker pred. Deze werd (naar Idema Greidanus mededeelt) de stamvader van „honderden en honderden nakomelingen, die het geheele noordwesten van Friesland als het ware overstroomd hebben”. Ik wil als een voor onzen stoer-Gereformeerden, nu ontslapen, prof. Greijdanus typeerend stukje familiegeschiedenis nog de opmerking releveeren van den samensteller der genealogie, dat van deze „honderden nakomelingen van den Rijperkerker tak ettelijke predikanten en verscheidene schoolmeesters voortgekomen zijn, nauw verbonden met de kerk”. Maar „krijgslieden zijn aan het geslacht Greijdanus als 't ware volkomen vreemd gebleven, want van de 700 à 800 leden, die het tot heden (d.i. 1930) heeft gegeven, hebben er slechts een paar van den militairen stand deel uit gemaakt”.

Ik mag in dit GREIJDANUS-NUMMER van De Reformatie voor dit uitzonderlijke praatje niet meer ruimte vragen. Daarom volsta ik met de mededeeling, dat de ouders van onzen professor, Cornelis Greijdanus en Klaaske Idserda, in 1893 met verscheidene van hun kinderen naar Amerika vertrokken, waar Vader Greijdanus in Januari 1915 te Paterson (New Jersey) overleed.

De Franeker professor uit de 17e eeuw had nog een stiefbroer: Benedictus; deze werd o.m. de stamvader van den bij mijn oudere lezers nog welbekenden hofarts Dr Sytze Greidanus te Baarn, die in 1914 overleed en die bekend is o.m. als schrijver der brochure: „De leer van Malthus een leugen!”

Nog één, op de geestesgesteldheid van prof. Greijdanus volkomen ingestelde bijzonderheid uit het leven van zijn voorvader den Franeker hoogleraar, moge hier vermeld worden.

De Franeker prof. koos zich een zinspreuk.

De Kamper prof. verkondigde in zijn lange leven hetzelfde.

De zinspreuk toch luidde:

Post hac meliora speramus.

En hij vertaalde deze in kernachtig 17e eeuwsch Nederlandsch aldus:

Hiernaer beter.

Zwolle.

J. WIJNBEEK.

te exegetiseeren. Met de Catechismusprediking zaten de meesten ook vast: ze waren aangewezen op E Voto, en gaven een populair exposé ervan, en knoopten daaraan veelal wat stichtelijke opmerkingen vast; en de menschen kregen veel onderscheidingen te pakken, want de eene jaargang verschilde niet wezenlijk van de andere. Zelf herinner ik me nog levendig den nood van de catechismusprediking dat eerste jaar. Natuurlijk E Voto erbij; knap mischien, en breed zeker: het was niet zoo moeilijk een preekboekje te vullen, maar ik had toch altijd weer het gevoel: dit is geen preek meer, maar een populaire cursus in dogmatiek, voor iedereen toegankelijk; maar wat hebben die boeren eraan, en die arbeiders, voor hun opbouw in het geloof en de liefde? Tot het me bij Zondag 27 te gortig werd, want van Kuiper's theorieën over den doop geloofde ik geen woord. Toen ben ik maar resoluut de Schrift-plaatsen bij elken Zondag gaan exegetiseeren, en zoo gaan preeken. 'k Geloof, dat het vaak stuntelig ging, maar het begon tenminste wat op preeken te lijken, en het aantal slapers in den middagdienst werd zienderoogen kleiner; het Woord liet zijn heerschappij gelden, en triomfeerde over de vermoedheid van den oogst, en hield de oogen open, waar de dogmatiek het niet had vermocht.

En zoo verging het velen. Er woei een frissche wind in de pastorieën, en er kwam een andere wind in de gemeenten. Maar de geestelijke vader, de ziel, de stimulans, en ook de exponent van die beweging was Greijdanus. Hij deed ons de Schrift verstaan, en redde zoo prediking en gemeente.

Hij drong de dogmatiek van haar domineerende plaats terug. Maar tegelijk was het de exegeet Greijdanus, die daarmee de dogmatiek heeft gered uit het slop. Want men kan aan het dogmaticale werk van vroegere generaties gaan zitten peuteren en vijlen en schaven, en splinterige